

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-354-47>

УДК 339.564

JEL classification: Q17, F14, Q13, O24, F18, Q18

ПУГАЧОВ Микола
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
<https://orcid.org/0000-0002-7507-5870>
e-mail: avtor05@ukr.net

ДУХНИЦЬКИЙ Богдан
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
<https://orcid.org/0000-0002-5521-5602>
e-mail: duhniatskybogdan@gmail.com

ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКСПОРТ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглянуто динаміку світової торгівлі продукцією сільського господарства і харчової промисловості, встановлено товарні групи та конкретні найменування продуктів харчування з найбільшою вартістю експорту, наведено актуальний рейтинг головних країн-постачальників агропродовольчої продукції з деталізацією товарної структури їх продажів на глобальному ринку. Продемонстровано суттєве зростання кількісних обсягів загального експорту основних груп продовольства з 2000 по 2024 рік в розрізі рослинницької, тваринницької та переробленої продукції. Особлива увага приділена ключовим подіям суспільно-політичного та економічного характеру, що впливають на нинішньому етапі чи визначатимуть в найближчій перспективі кон'юнктуру міжнародної галузевої торгівлі. Здійснено оцінку подальшого розвитку торгівлі продовольством з врахуванням глобальних викликів та ролі України як традиційного постачальника на тлі небаченого форс-мажору, викликаного повномасштабною російською агресією.

Ключові слова: міжнародна торгівля, продовольство, країни-експортери, розвиток, найважливіші події, глобальні виклики.

PUGACHOV Mykola, DUKHNYTSKYI Bogdan
NSC "Institute of Agrarian Economics"

GLOBAL EXPORT OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

The article examines the dynamics of world trade in agricultural and food products, identifies commodity groups and specific names of food products with the highest export value, and provides an up-to-date rating of the main exporting countries of agricultural products with detailed commodity structure of their sales on the global market. Since 2000, revenues from global food trade have increased almost fivefold. The largest sales value traditionally consist of meat products, fruits and berries, cereals, alcoholic and non-alcoholic beverages, different oils and fats. Each large group in the commodity structure of global trade has a corresponding dominant product - beef, soybeans, palm oil, as well as bread, pastry, cakes, biscuits and other bakers' wares. A significant increase in the quantitative volumes of total exports the main food groups from 2000 to 2024 has been demonstrated among crops, livestock and processed products. The ten largest food exporting countries in the world, traditionally led by the USA, continue to provide half of global supplies. Ukraine has also maintained its position in this ranking, being in the middle of the third ten. Over the past quarter century, the number of regional trade agreements has increased from 81 to 375, but this is not the limit. Special attention is paid to key socio-political and economic events that currently affect or will determine the situation of international sectoral trade in the near future, including the start of largest free trade agreement in history under the leadership of China, the "tariff war" of the United States, the agreement between the European Union and MERCOSUR. An assessment of the further development of world food trade was made, taking into account global challenges and the role of Ukraine as a traditional supplier against the backdrop of unprecedented force majeure caused by full-scale Russian aggression.

Keywords: international trade, food, exporting countries, development, major events, global challenges.

Стаття надійшла до редакції / Received 19.03.2026

Прийнята до друку / Accepted 20.05.2026

Опубліковано / Published 28.05.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© ПУГАЧОВ Микола, ДУХНИЦЬКИЙ Богдан

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобальна торгівля агропродовольчою продукцією розвивається в кількісному та якісному аспекті, свідченням чого є нарощування її обсягів разом зі збільшенням числа міждержавних угод. В світі та його регіонах фактично на постійній основі сформувались країни-лідери з постачання продовольства на міжнародний ринок. Характерною особливістю є не лише зростання обсягів експорту основних груп продуктів харчування в натуральному виразі при порівнянні в розрізі десятиліть, а й найбільші за вартістю доходи від реалізації м'яса, фруктів, зерна, напоїв, олії, риби, олійних культур. Разом з тим, в останні роки світова кон'юнктура кілька разів занадто швидко й кардинально змінювалась, переформатовуючи умови й пріоритети глобальної торгівлі, що постає необхідність глибшої інтерпретації ключових процесів міжнародної економіки та політики з метою визначення їх впливу на регіональні ринки в фокусі. Для України в цьому контексті критично важливим залишається питання збереження статусу одного з провідних експортерів на світовому продовольчому ринку, тому доцільно виявити вразливі місця агропродовольчого

сектору з метою оптимізації їх функціонування, незважаючи на триваючу війну та її супутні негативні наслідки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика функціонування світового продовольчого ринку та сучасної оцінки ролі й місця України на ньому досліджується в публікаціях О. Коваленко [6], О. Бокій [6], Г. Великоіваненка [5], І. Свиноуса [11], І. Сало [11], М. Шкурат [3], М. Варламової [3] та ін. Інформаційною базою для підготовки статті були статистичні дані Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [1], Міжнародного Торговельного Центру [2], Світової організації торгівлі [4], тематичні матеріали з мережі Internet [7-10], власні узагальнення та висновки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є систематизація даних в сфері глобальної торгівлі продовольством за допомогою відповідної статистики експорту, виявлення продукції, яка користується найбільшим попиту на світовому ринку, аналіз товарної структури продажів найбільших країн-експортерів продовольства, дослідження останніх актуальних подій, що впливають або потенційно впливатимуть на світову торгівлю продукцією сільського господарства, оцінку ризиків і загроз для глобального продовольчого ринку та пов'язаних проблем в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Світова аграрна торгівля продовжує нарощувати власні показники, що яскраво демонструється в динаміці. Згідно статистичних даних ФАО (FAOSTAT), у 2000 році сумарний експорт сільськогосподарської продукції становив 410 млрд дол., через десять років збільшившись до 1083 млрд дол., у 2020 році його показник знаходився вже на рівні 1494 млрд дол., а 2024 року вчергове оновив максимум – 1966 млрд дол. Таким чином, практично за чверть століття вартісні обсяги глобальної торгівлі продовольством зросли майже в п'ять разів [1].

За інформацією Міжнародного торговельного центру (ІТС), серед усіх товарних груп агропродовольчої продукції в 2024 році найбільшу вартість експорту зафіксовано по м'ясу і м'ясопродуктах (171 млрд дол.), плодах і ягодах (163 млрд дол.), зернових культурах (154 млрд дол.), різних напоях (151 млрд дол.), оліях і жирах (150 млрд дол.) (рис. 1). Також на понад 100 млрд дол. здійснено глобальні поставки риби і морепродуктів, олійних, молокопродуктів, яєць і меду, різних харчових продуктів, виробів з зерна, залишків і відходів, овочів. Найменшу виручку принесли продажі інших продуктів тваринного походження (11 млрд дол.), лаків та смол (10 млрд дол.), матеріалів рослинного походження (2 млрд дол.) [2].

Рис. 1. Агропродовольча продукція з найбільшою вартістю експорту в світі за 2024 рік, млрд дол.
Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Підсумкові дані ІТС для світового аграрного експорту 2024 року є вищими, оцінюючи його у 2178 млрд дол. Виходячи з цього, загальні продажі тваринницької продукції склали орієнтовно 467 млрд дол., рослинницької – 692 млрд дол., олій та жирів – 150 млрд дол., товарів харчової промисловості та переробки – 870 млрд дол. У товарній структурі продукції тваринництва найбільшу виручку приніс експорт яловичини у замороженому, свіжому та охолодженому вигляді – 71 млрд дол. З рослинницької продукції перше місце

посіла соя, вартість реалізації якої сягнула 80 млрд дол., ставши загально найдорожчим товаром агропродовольчого сектору. Серед олій та жирів переважала пальмова олія, якої продано на суму близько 42 млрд дол. Продукція харчової та переробної промисловості основним експортним товаром мала хлібобулочні кондитерські вироби з доходом у 59 млрд дол. (табл. 1).

Таблиця 1

Продукція з найвищою вартістю експорту в 2024 році, млрд дол.

Тваринництво	Рослинництво	Жири та олії	Харчова і переробна промисловість
Яловичина (71)	Соя (80)	Пальмова олія (42)	Хлібобулочні кондитерські вироби (59)
Сири (45)	Пшениця (52)	Соняшникова олія (18)	Корми для тварин (48)
Свинина (37)	Кава (52)	Оливкова олія (16)	Шоколад (44)
М'ясо птиці (36)	Кукурудза (45)	Соева олія (12)	Спирт етиловий менше 80 об. % (42)
Ракоподібні (33)	Рис (41)	Ріпакова олія (12)	Цукор з цукрової тростини чи буряковий (40)

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

В кількісних обсягах торгівля основними видами агропродовольчої продукції теж помітно зростає. За останніми наявними даними, з 2000 по 2024 рік світовий експорт зернових збільшився з 261 млн тонн до 520 млн тонн, олійних культур – з 66 до 221 млн тонн, овочів – з 31 до 76 млн тонн, цукру-сирцю – з 21 до 44 млн тонн, молока й молокопродуктів – з 19 до 38 млн тонн, різних видів м'яса – з 25 до 56 млн тонн, яєць – з 1 до 3 млн тонн [1].

Перелік країн, які є найбільшими постачальниками продукції сільського господарства і переробної промисловості на світовий ринок, залишається незмінним вже доволі тривалий час [3]. Актуальна статистика ФАО свідчить, що у 2024 році його знову очолили Сполучені Штати Америки, експортувавши продовольства на 172 млрд дол. Трійку лідерів традиційно доповнили Бразилія (142 млрд дол.) та Нідерланди (134 млрд дол.), при цьому з 2022 року південноамериканська країна стала випереджати європейську. Перші десять країн-експортерів, до числа яких також увійшли Німеччина, Китай, Франція, Іспанія, Італія, Канада і Бельгія, разом забезпечили 50 % глобальних поставок агропродовольчої продукції. Україна, попри надскладні умови функціонування агропродовольчого сектору та обмежені можливості експорту, зберегла позиції в першій половині третьої десятки рейтингу, зайнявши у 2024 році 24 місце [1]. Наша країна з показником на рівні 24,4 млрд дол. перебувала між В'єтнамом (24,8 млрд дол.) та Данією (19,3 млрд дол.).

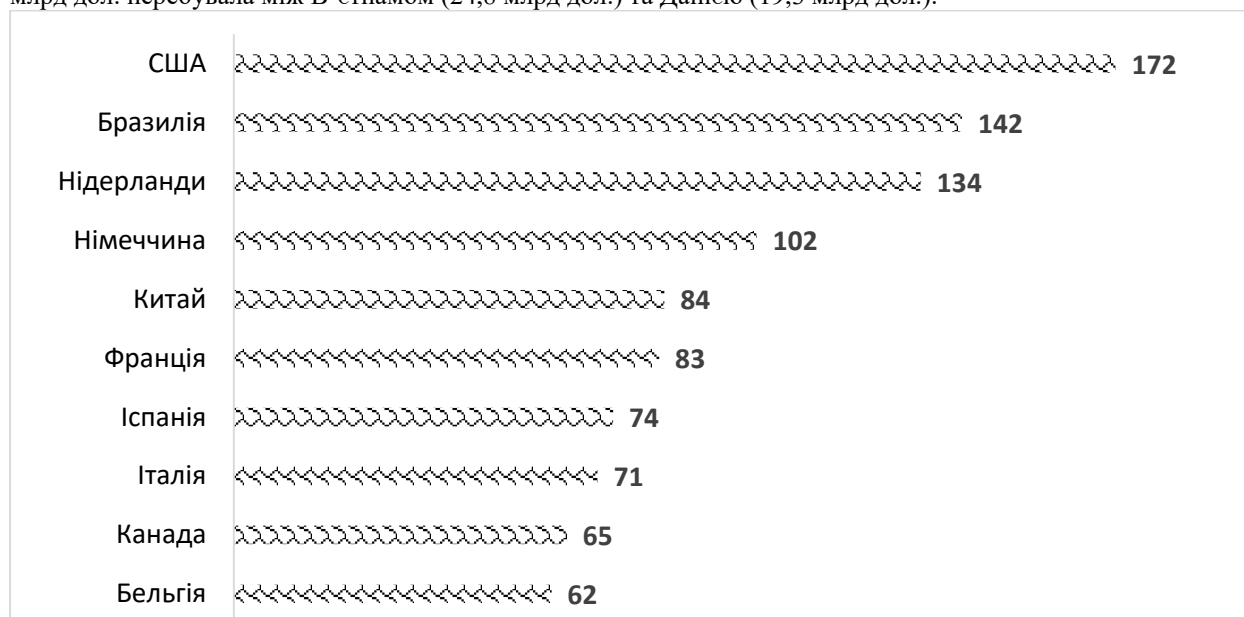

Рис. 2. Основні країни-експортери агропродовольчої продукції в 2024 році, млрд дол.

Джерело: сформовано авторами на основі [1]

Що стосується деталізації товарної структури експортних продажів домінуючих держав, то для США визначальними продуктами стали олійні та зернові культури, м'ясо разом з субпродуктами, плоди і ягоди, залишки й відходи переробної промисловості. У 2024 році вони сформували 62 % вартості американського аграрного експорту (табл. 2).

Таблиця 2

Товарна структура аграрного експорту США в 2022-2024 роках (основні групи), млрд дол.

Товарна група	2022	2023	2024
Олійні	40	34	30
Зернові	32	23	24
М'ясо та субпродукти	23	22	23
Плоди, ягоди, горіхи	15	15	16
Залишки і відходи	15	16	14

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Для Бразилії основними товарами галузевого експорту були плоди й насіння олійних, м'ясо та субпродукти, цукор і кондитерські вироби з нього, кава, чай, спеції, а також залишки переробки, на які загалом припало більше 3/4 доходів місцевих експортерів (табл. 3).

Таблиця 3

Товарна структура аграрного експорту Бразилії в 2022-2024 роках (основні групи), млрд дол.

Товарна група	2022	2023	2024
Олійні	47	54	44
М'ясо та субпродукти	24	22	25
Цукор і цукрові кондитерські вироби	11	16	19
Кава, чай, спеції	9	8	12
Залишки і відходи	11	13	11

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Нідерланди мають більш розмиту структуру продажів продовольства на закордонних ринках без яскраво виражених основних продуктів. При цьому найбільшу виручку 2024 року країна отримала за групи молочних продуктів, яєць, меду, дерев і саджанців, різних видів м'яса, какаопродуктів, овочів. Спільна частка перерахованих товарів склала 43 % від суми сільськогосподарського експорту цієї країни (табл. 4).

Таблиця 4

Товарна структура аграрного експорту Нідерландів у 2022-2024 роках (основні групи), млрд дол.

Товарна група	2022	2023	2024
Молокопродукти, яйця, мед	13	13	13
Живі дерева та інші рослини	12	12	13
М'ясо та субпродукти	12	12	12
Какаопродукти	5	6	10
Овочі	8	9	10

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Відзначимо, що Німеччина переважно фокусувалась на експорті молочних продуктів, яєць, меду, какао та виробів з ним у складі, готових продуктів з зерна, різних інших готових продуктів, м'яса, які сумарно акумулювали фактично половину його вартості. Натомість Китай найбільше заробив завдяки глобальному попиту на власні овочі, готові м'ясні й рибні продукти, рибу та ракоподібних, тютюнові вироби, продукти плодоовочевої переробки, забезпечивши 3/5 експорту в грошовому виразі [2].

Разом з тим, світова торгівля постійно перебуває під дією багатьох факторів системного та тимчасового характеру, які впливають на умови її здійснення і, відповідно, формують підсумкові результати. Зокрема, відмітною тенденцією нинішнього століття стала постійно триваюча лібералізація її умов між країнами. Актуальні дані свідчать, що в 2025 році кількість діючих регіональних торговельних угод в рамках СОТ зростає до 375, тоді як 2000 року їх налічувалось лише 81 [4]. Навіть з 2022 року, відколи триває повномасштабна російська агресія проти України, спричиняючи для нас дуже тяжкі демографічні, територіальні та економічні втрати, паралельно продовжуючи період ризиків та нестабільності системи продовольчого забезпечення, переважно пов'язаної з причорноморським регіоном, відбуваються ключові події, здатні тривалий час впливати на ситуацію щодо аграрної торгівлі в глобальному масштабі [5, 6].

Початок функціонування найбільшої в історії угоди про вільну торгівлю – з 2022 року фактично діє Угода «Регіональне, всебічне економічне партнерство» між Китаєм та чотирнадцятьма азіатсько-тихоокеанськими країнами (В'єтнам, Сінгапур, Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, М'янма, Бруней, Лаос, Камбоджа, Японія, Австралія, Південна Корея, Нова Зеландія), підписана ще наприкінці 2020 року. Її ключова перевага – домовленість про зниження та ліквідацію понад 90 % тарифів. За підрахунками, на даний час угода стосується 2,2 млрд людей та охоплює приблизно третину світового виробництва [7].

«Торгова війна» США – в квітні 2025 року президент Дональд Трамп оголосив про початок тарифної війни з усіма державами, анонсувавши мита на поставки до Сполучених Штатів в розмірі від 10 % до 50 % залежно від країни походження. Це пояснювалось наміром захистити Америку від іноземних товарів. Рівень у 10 % визначено як мінімальний (також актуально для України), натомість держави, з якими США мають негативний баланс взаємної торгівлі, отримують більш високі мита. Практично зразу ж було створене вікно

для переговорів на три місяці, однак відсутнього ефекту це не принесло. У кількох нових торгових угодах деталі виявились не до кінця зрозумілими. Крім того, немає впевненості у незмінності США власної позиції найближчим часом. На цьому фоні виділяється угода з Європейським Союзом, підписана 27 липня 2025 року. Вона передбачає, що митні тарифи США майже на всі європейські товари дорівнюватимуть 15 %, хоча американські товари постачатимуться в ЄС безмитно. Євросоюз одразу погодився купувати американські енергоносії та зброю на сотні мільярдів доларів і додатково інвестувати 600 мільярдів доларів в економіку США. В свою чергу Китай, що був пріоритетною ціллю тарифного протистояння, витримав тиск Сполучених Штатів і не погодився на компроміси [8, 9].

Угода Євросоюзу та МЕРКОСУР – на початку січня 2026 року Єврокомісія остаточно погодила рішення про підписання торговельної угоди з об'єднанням південноамериканських країн, переговори стосовно якої розпочались ще у 1999 році. Одна з ключових складових в її рамках – сільське господарство, адже країни МЕРКОСУР виступають одними з найбільших світових виробників та експортерів яловичини, курятини, тростинного цукру тощо. Таким чином, на європейському ринку має значно посилитись конкуренція для інших традиційних постачальників, включаючи Україну та США. З іншого боку, ця угода викликала чергове невдоволення європейських фермерів, оскільки в результаті зростає конкуренція для них на внутрішньому ринку ЄС. Однак керівництво Євросоюзу запропонувало додаткові фінансові стимули своїм аграріям до та після 2028 року, паралельно передбачивши можливість призупинення дії тарифних квот для країн МЕРКОСУР при зростанні імпорту на 10 % і такому ж зниженні цін відносно попереднього року [10]. В перспективі дана угода сильніше впливатиме не лише на міжконтинентальну торгівлю, а й безпосередньо стосуватиметься України під час очікуваного проходження процесу набуття членства в ЄС. Наразі наша країна має оновлені наприкінці 2025 року умови торгівлі з Європейським Союзом, які можуть бути переглянуті в 2028 році.

Кожна з цих подій здатна системно змінювати кон'юнктуру глобальної торгівлі на протязі десятиліть, хоча масштабність їх впливу можна буде оцінити лише згодом, коли чітко проявляться найбільш типові пов'язані процеси. Для нашої країни все актуальнішим є питання нарощування виробництва переробленої продукції та з доданою вартістю, яка має очевидні переваги над сировиною, особливо зважаючи на всю складність умов, в яких функціонує агропродовольчий сектор з 2022 року [11]. Втім, попри постійні нові виклики, Україна за рахунок власної сільськогосподарської галузі й харчової промисловості продовжує забезпечувати як потреби внутрішнього продовольчого ринку, так і попит іноземних споживачів у всьому світі, залишаючись серед ключових гравців глобального ринку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Глобальний експорт продовольства характеризується постійним зростанням як загалом у вартісних показниках, так і стосовно всіх основних груп продовольства в натуральному виразі. Світовим лідером у постачанні сільськогосподарської продукції на міжнародний ринок звично виступають Сполучені Штати Америки, хоча кожен регіон має провідні країни з відповідною спеціалізацією, зокрема Південна Америка – Бразилію, Європейський Союз – Нідерланди, Німеччину, Францію, Іспанію, Італію, Азія – Китай. Україна теж продовжує утримувати здобуті раніше позиції на глобальному та регіональних ринках, в першу чергу, європейському. Існують всі підстави для того, що міжнародна торгівля продовольством й надалі нарощуватиме ключові показники, незважаючи на значно частіші перешкоди глобального характеру за останній час, починаючи з пандемії коронавірусу. Перспективними напрямками подальших досліджень даного напрямку може стати глибший аналіз попиту на продовольство з боку найбільших країн-імпортерів для виявлення нових ринків збуту та пріоритетних товарів потенційними українськими експортерами.

Література

1. FAOSTAT. URL: <http://www.fao.org/faostat/en>
2. International Trade Centre. URL: <https://www.trademap.org/>
3. Шкурат М., Варламова М., Кузьменко Є. Продовольча безпека як ключовий елемент глобальної безпеки у XXI столітті. Актуальні проблеми економіки. 2025. № 3 (285). С. 143-157.
4. World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org>
5. Великоіваненко Г.І., Ткач О.В. Роль України у глобальній продовольчій безпеці. Агросвіт. 2025. № 1. С. 33-38.
6. Коваленко О., Бокій О., Яценко Л., Лисенко Г. Продовольча криза в сучасному світі: причини виникнення та можливі наслідки для України. Економіка АПК. 2025. Т. 32, № 5. С. 10-24.
7. Підписана найбільша в історії торговельна угода між 15 державами. URL: <https://latifundist.com/novosti/57913-pidpisana-najbilsha-v-istoriyi-torgovelnna-ugoda-mizh-15-derzhavami>
8. Трамп розпочав "торгову війну" зі світом: деталі. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/04/3/7208655/>
9. Торговельні війни: США і ЄС домовились про угоду. URL: <https://www.dw.com/uk/torgovelni-vijni-ssa-i-es-domovilis-pro-ugodu/a-73431448>

10. Протести фермерів та вплив на Україну: які наслідки матиме найбільша торговельна угода ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/01/12/7228851/>

11. Свиноус І., Сало І., Білорусець Л., Зелена М. Макроекономічні ефекти експортної сировинної орієнтації в аграрному секторі України. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2025. № 5. С. 139-145.

References

1. FAOSTAT. URL: <http://www.fao.org/faostat/en>
2. International Trade Centre. URL: <https://www.trademap.org/>
3. Shkurat M., Varlamova M., Kuzmenko Ye. Prodovolcha bezpeka yak kluchovyi element hlobalnoi bezpeky u XXI stolitti. Aktualni problemy ekonomiky. 2025. № 3 (285). P. 143-157.
4. World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org>
5. Velykoivanenko H.I., Tkach O.V. Rol Ukrainy u hlobalnii prodovolchii bezpetsi. Ahrosvit. 2025. № 1. P. 33-38.
6. Kovalenko O., Bokii O., Yashchenko L., Lysenko H. Prodovolcha kryza v suchasnomu sviti: prychny vynyknennia ta mozhlivi naslidky dlia Ukrainy. Ekonomika APK. 2025. Part 32, № 5. P. 10-24.
7. Pidpysana naibilsha v istorii torhovelna uhoda mizh 15 derzhavamy. URL: <https://latifundist.com/novosti/57913-pidpisana-najbilsha-v-istoriyi-torgovelna-ugoda-mizh-15-derzhavami>
8. Tramp rozpochav "torhovu viinu" zi svitom: detali. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/04/3/7208655/>
9. Torhovelni viiny: SShA i YeS domovylys pro uhodu. URL: <https://www.dw.com/uk/torgovelni-vijni-ssa-i-es-domovilis-pro-ugodu/a-73431448>
10. Protesty fermeriv ta vplyv na Ukrainu: yaki naslidky matyme naibilsha torhovelna uhoda YeS. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/01/12/7228851/>
11. Svynous I., Salo I., Bilorusets L., Zelena M. Makroekonomichni efekty eksportnoi syrovynnoi orientatsii v agramomu sektori Ukrainy. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu: Ekonomichni nauky. 2025. № 5. P. 139-145.